

Filosofie (filosofování) - smysl

Smysl myšlenkového úsilí, kterému tradičně (ale význačně) říkáme „filosofické“, není možno odloučit ani jen v myšlenkách oddělit od jeho úkolů. Protože však už sama bytostná povaha myšlení zajišťuje, že každý myšlenkový výkon (akt) je zasazen a zaklesnut do napětí mezi tím, co je jeho úkolem, a tím, co vskutku provádí, nejde v oné zmíněné neodlučnosti o nic filosoficky specifického. Naproti tomu je pro filosofické myšlení platný a závazný ještě jeden „nárok“, kterému myslící musí dostát, a tím je naplňování dvojí základní úlohy, totiž porozumění celku světa, do něhož jsme i se svým filosofováním postaveni, jakož i porozumění vlastnímu postavení v tomto světě, tedy pochopení situace a vlastní situovanosti v ní. Tento úkol vyvstal nejasně už před archaickými lidmi, ale nebyl jimi rozpoznán ani pojmenován: archaický člověk se pokoušel mu dostát, ale ani si to vlastně neuvědomoval; bylo to jen něco jako nejasné nutkání. Bylo to, jako by odpovídal na otázku, kterou si však nepoložil, kterou vůbec neznal. Teprve vynález pojmovosti mohl propůjčit lidskému myšlení schopnost si uvědomit a také formulovat otázku, na kterou nebyla známa odpověď. A filosofie znamená jakési natrénované a vždy znovu zdokonalované umění, jak klást otázky, na které nemáme odpověď. Položit otázku, na kterou neznáme odpověď, znamená uvědomit si, co nevím. To je právě to sókratovské „vědoucí nevědění“: vědět, že nevím a co nevím. A ovšem: u toho takhle nelze zůstat; nejde o žádný pesimismus, o rezignaci, o to, spokojit se s tím, že jsme „pouzí lidé“ a přijmout nevědění jako svůj „úděl“. Právě naopak: vědět, co nevím, má mnohem hlubší, provokativnější, vskutku inspirující funkci a praktické důsledky: je třeba rozlišovat mezi tím, co nevím vůbec, tím, co vím jen tak trochu, a tím, co vím relativně bezpečně. „Vědy“ vznikly osamostatněním, vydělením z filosofie: to, co se zprvu ustavilo jako filosofická disciplína, se stalo disciplínou vědeckou právě tím, že některé otázky byly z této nové „vědy“ vyloučeny, protože byly vykázány mimo její kompetenci. Ale když to takto řekneme (a tak to bývá zvykem), zdá se potom, že pro filosofii „zbylo“ jen něco, na co si žádná odborná věda už nečinila nárok. A právě proto to musíme formulovat jinak; ale to už je jiná otázka.

(Písek, 060322-2.)